

Erken Cumhuriyet Döneminde Gaziantep’da Tarım ve Ticaret (1924-1926) Agriculture and Trade in Gaziantep in the Early Republican Period (1924-1926)

Celal PEKDOĞAN¹

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı, Türkiye Cumhuriyeti’nin erken döneminde, Gaziantep’teki ekonomik ve toplumsal hayat, nüfus, idari yapı, tarım ve ticaret alanındaki gelişmeleri ortaya koyarak, dönemin ekonomik ve tarımsal girdilerini belirtmektir.

Tasarım/Yöntem: Araştırmada, devletin resmi yayınlarındaki veriler, yıllar itibariyle karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Yapılan bilimsel araştırmaların sonucunda elde edilen veriler bağlamında, Mustafa Kemal’in uyguladığı, programlar ve ekonomik politikaların oldukça yararlı olduğu, halk tarafından benimsendiği ve tüm halkın, gerçekleştirilen uygulamaların bizzat uygulayıcısı oldukları sonucuna varılmıştır. Kurumlarda gerçekleştirilen ekonomik yaptırımlar, şehrin gonençli bir hale gelmesini sağlamış; sağlık, sosyal hayat ve eğitime ilişkin gerçekleştirilen uygulamalar şehirdeki hayat seviyesini yükseltmiştir.

Sınırlılıklar: Devletin resmi yayınları bağlamında ekonomik verilerin yanı sıra, yabancı kaynaklardaki veriler de değerlendirilmiştir.

Özgünlük/Değer: Devletin resmi kayıtlarına dayanan verilerin ekonomik ve toplumsal hayata yaptığı katkılar irdelendiğinde, araştırmanın özgün olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Gaziantep, Gaziantep, Ticaret, Han, Ekonomi.

Abstract

Purpose: The aim of this research is to reveal the economic and social life, population, administrative structure, agriculture and trade developments in Gaziantep in the early period of the Republic of Turkey and to indicate the economic and agricultural inputs of the period.

Design/Methodology: In the research, the data in the official publications of the state were analyzed by comparing them by years.

Findings: In the context of the data obtained as a result of the scientific researches, it has been concluded that the programs and economic policies implemented by Mustafa Kemal were very useful, adopted by the people, and that all the people were the implementers of the practices implemented. The economic sanctions implemented in the institutions helped the city to become prosperous, and the practices implemented in health, social life and education raised the level of life in the city.

Limitations: In addition to economic data in the context of official government publications, data from foreign sources were also evaluated.

Originality/Value: When the contributions of data based on official government records to economic and social life are analyzed, it becomes clear that the research is unique.

Keywords: Gaziantep, Aintab, Trade, Khan, Economy.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih, pekdogan@gantep.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6207-7383

1. GİRİŞ

Geçmişte “Deba”, “Aentab” (Kinneir, 1818). , Ermenice Anthap’h, halk dilinde Antheb, Süryanice Aıntab (Chêref – ou’ddine, 1868), adlarıyla anılan şehir, Yunan coğrafyacısı Ptolemy’de Diba, M. T. Cicero’da (M.Ö. 106 - M.Ö. 43) Tyba, Haçlılar’da “Hamtab” (Gibb, 1932), Hitit dilinde, “Khantab”, Aramî dilinde, “Ayn dab”, “Ayn debo” (kurt yatağı) isimleriyle yer alan Gaziantep’te ilk yerleşim yeri, şehrin 10 km. kuzeyindeki (Darkot-Dağhoğlu, 1993), “Dülük”, “Dolike” “Doliche”, “Dolikke”, kentidir. Günümüzde Dülük adıyla bilinen bu yerleşimin adına, Asurlular “Babigü”, “Bilabhi”, “Doluk”, Yunan ve Romalılar “Doluchenus”, “Doulichia”, “Doliche” olarak anmışlardır. Kentin adı, Bizans kayıtlarında “Tolonbh” (Honigmann, 1970) Arap kayıtlarında ise Diba “Daluk” olarak geçmektedir.

Mevcut arkeolojik verilerde, kentin tarihi çok daha gerilere gitmekle birlikte, varsayımlara göre, M.S. 300’lerde kent yeniden kurulmuştur. Romalılar tarafından Jüpiter “Dolichenus” olarak isimlendirilen kentin adının, gökyüzü ve fırtına tanrısından geldiği ileri sürülmektedir. Mevcut veriler, Dülük’ün eski çağlarda, askerî ve ticarî yolların üzerinde bir yerleşke olduğunu ortaya koymaktadır. Bundan dolayı kent, sık sık işgallerle karşı karşıya kalmış ve farklı topluluklar tarafından yönetilmiştir. Halife Hz. Ömer döneminde, Suriye’nin fethine başlanmış, 636’da, Membic-Dülük (Ayntâb) ve Raban, İslam toprakları olmuştur (İşıltan, 1960). Kuzey Suriye, Bizans-Arap çatışma merkezi olmaya devam etmiştir. Harun Reşid 782’de, Kuzey Suriye’deki tüm kaleleri, Ayntâb kalesi de dâhil, İslam topraklarına katmıştır.

Türklerin, Güneydoğu Anadolu’ya 11. Yüzyılın sonlarında yerleşmeye başladıkları ileri sürülmektedir (Darkot-Dağhoğlu, 1993). Alparslan’ın emrindeki Türkmenler 1066-1067 yıllarında Harran, Rakka, Suruç, Nizip, Hısn-ı Mansûr (Adıyaman), Ayntâb ve Raban (Araban)’ı Bizanslılardan alarak, bu bölgede Türk egemenliğini kurmuşlardır (DİA, XIII, 1993). Yeni bir yerleşim yeri olan Ayntâb’ın giderek gelişmesiyle, eski kent, 12. Yüzyıldan itibaren işlevini yitirmiş ve tarihten silinmiştir. Köyün tarihçesine ilişkin yapılan mülakatlarda köyün bugünkü halkının kökeninin Orta Asya’dan Anadolu’ya göç eden kavimlerin olduğu, halk tarafından kabul gören bir görüştür (Geniş, 2009).

XIV. yüzyılın ilk yarısında bölgeye yoğun bir Türkmen akınının başlaması sonucu, Ayntâb’ta Türk nüfusu hızlı bir şekilde artmaya başlamış ve XVI. Yüzyılda yer adlarında da iyice belirginleşmiştir (Güzelbey, 1984). Daha sonraki dönemlerde Selçuklu ve 18 Ağustos/19 Receb 1516 tarihinde de Osmanlı yönetimine giren Ayntâb şehrinin merkezini teşkil eden Ayntâb Livası adına, idârî bir birim olarak ilk kez, “Vilâyet-i Arab” adıyla kayıtlı sancak listesinde rastlamaktayız (TSMa, Veliyüddin Efendi, nr. 1969, vr.121). 1523 yılında Vilâyet-i Arab’a, 1536 yılında Mîr-i mîrân-ı Şam/Vilâyet-i Arab’a bağlı olan “Ayntâb Livası”; Ayntâb Nahiyesi, Telbeşar Nahiyesi, Nehru’l-Cevz Nahiyesi ve Derbsâk nam-ı diğer Gündüzlü Nahiyesi’nden oluşmaktadır (401 Numaralı Şam Livâsı Mufassal Tahîr Defteri (942/1535, 2011). 16. yüzyılda merkez nahiyede 219, Telbâşir’de 180 ve Nehru’l-Cevz’de 50 köy vardır. 1531 yılından 1818’e kadar sancak statüsüyle üç yüz yıla yakın zaman zarfında Zülkadriye (Celâl-zâde, Tabakât, vr. 17a) - daha sonra ki adıyla Maraş-Eyaletine (Sertoğlu, 1992: 6) bağlı kaldığı (BOA, KK. 262; BOA, A.RSK, Ruus Defteri, Nr.1512: 59-61; Atıf Efendi, nr.1734, vr.205b; Kunt, 1978; Şahin, DİA, XI, 552-553; BOA, A.RSK, 1551) anlaşılmaktadır. Zülkadriye Eyaleti şu livalardan oluşmuştur: Maraş Livası, Malatya, Kars-ı Zülkadriye, Sûmeysad (Özlü, 1999). Bu vaziyet, 1818 yılına kadar sürmüştür (Sak, 2003), 1818 yılından itibaren ise, Maraş Eyaleti’nden ayrılarak, “kaza” statüsünde Haleb Vilâyet’ine bağlanmıştır (Darkot - Hikmet Turhan Dağhoğlu, 66). 1914 yılında birinci dünya savaşının akabinde, Halep ile yönetsel ilişkisi sona eren ve bağımsız liva olan Ayntâb, bilahare vilâyet olmuştur.

Osmanlı devleti, askerî-idarî yönetim olarak eyalet ve sancaklara, adlî-idarî yönetim olarak da ilçelere ayrılmıştır. Devletin idarî taksimatında vilâyetler sancaklara, sancaklar ilçelere, ilçeler nahiyelere, nahiyeler köylere ayrılmıştır. Vilâyetler beylerbeylerinin, sancaklar, sancakbeylerinin idaresindeydi. Tanzimat’tan itibaren idarî ve askerî sancakbeyliği ayrılmış, sancakbeyi ismi kaldırılarak yerine mutasarrıf unvanlı görevliler atanmıştır. XVIII. yüzyılda eyaletlerdeki beylerbeyi için, “vali” kelimesi kullanılmıştır. Beylerbeyi’nin bulunmadığı durumlarda, yerlerine “mütesellim” atanırdı. Diğer sancaklarda olduğu gibi, Ayntâb, çoğu kez naipler marifetiyle yönetilmiştir (Özlü, 1999). XIX. yy sonlarında Gaziantep, un, alkollü içkiler, tütün, sabun, bakır eşya, deri ürünleri, antepfıstığı, canlı

hayvan satar; sabun hammaddeleri ile dokumacılık için ipek ve iplik satın alırdı. Bu dönemde Gaziantep'in en önemli tarım ürünleri olan antepfıstığı Amerika'ya, enfiye ve iğnemlik olarak kullanılan Hasankeyf tütünü, Mısır ve öbür Arap ülkelerine, "sahtiyan" adı verilen işlenmiş deri ve "gl şeftali" adı verilen kırmızı yemeni boyası kuzey Afrika ülkelerine, "cehri" (Rhamnus petiolaris-boya bitkisi) ve "meyankökü" Avrupa'ya satılırdı.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Gaziantep ticaretinde ciddi bir durgunluk ortaya çıkmıştır. Çalışabilecek nüfusun uzun yıllar silahlı durumda kalması, Fransızlara karşı verilen savaş sırasında, sanayi ve sanat dallarının da önemli ölçüde yıkıma uğraması, savaş öncesinde Gaziantep'in art bölgesine giren büyük bir bölgenin Lozan Antlaşmasından sonra Suriye'de kalması, Gaziantep'in ticarî hayatını çok ciddi bir şekilde yıkıma uğratmıştır. Fakat 1923 yılından itibaren, Mustafa Kemal'in uyguladığı programlar ve ekonomik politika, gerçekten ülkede, hızlı bir gelişme süreci başlatmıştır.

2. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ HKMETİNİN KURTULUŐ SONRASINDAKİ GAZİAYNTB'A İLİŞKİN POLİTİKASI

Vatan ve hürriyet uğruna mücadele ederek 9 Őubat 1921'de Fransız yönetimine giren Ayntâb kent merkezi, Gaz Mustafa Kemal Atatürk'ün diplomatik zaferi olan ve 20 Ekim 1921'de Fransa Hkmeti ile imzalanan Ankara İtilfnmesine göre, Fransız işgal gleri, 1 yıl 2 aylık bir zaman aralığından sonra, 25 Aralık 1921'de şehri terk etmişlerdir. İşgal glerinin kenti terk etmelerinin ardından harabeye dönen kentin uzunca bir süre onarımı ile uğraşılmıştır. Halk büyük bir yoksulluk ve sefillik içindedir. Halkın, özellikle çamaşır ve ev eşyasına şiddetle ihtiyaç duyduğu anlaşıldığından, T.B.M.M. Hkmeti tarafından, 17 Nisan 1922'de, bir Heyet-i İmdadiye gönderilmiştir. Bu heyet tarafından 5.000 kişiye çamaşır ve ev eşyası dağıtılmış ve mahalli hastaneye, yetimler yurduna, Birecik yetimlerine ve Kilis mahalli hastanesiyle, yetimlerine, Rumkale ilçesi yetim ve muhtaç çocuklarına da ihtiyaçları oranında çamaşır ve gerekli ilaçlar verilmiştir. (Dört Senelik Devreye Ait Rapor, 1339).

Savaşın getirdiği ekonomik durgunluk ve çöküntüye karşın, Halep'in Suriye'de kalması bu iln Güneydoğu ve Doğu Anadolu ticaret ve sanayisi üzerindeki işlevinin Gaziantep'e yerine getirilmesine yol açmış; ayrıca izlenen teşvik politikaları da Gaziantep'in merkez olma durumunu güçlendirmiştir. Aynı şekilde, batının sanayi ürünleri yanında Gaziantep'te üretilen dokuma, sabun, işlenmiş deri gibi ürünler de yörede Gaziantep tccarlarınca pazarlanmaktadır. (Yurt Ansiklopedisi, C. 4., 1982).

1 Mart 1922 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, "iktisat sahasında bizden çok kuvvetli olanlar, memleketimizde fazla olarak bir de imtiyazlı mevkide bulunuyorlardı. Kazanç vergisi vermiyorlardı. Gmrklerimiz ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman, istedikleri eşyayı, istedikleri şartlar altında memleketimize sokuyorlardı. Bütün iktisad Őubelerimizde bil sayede mutlak hkim olmuşlardı. Bize karşı yapılan rekabet hakikaten çok gayri meşru, hakikaten çok kahir idi (kahrolsun sadaları). Rakiplerimiz bu suretle inkişafa müsait membalarımızı mahvettiler; ziraatımızı rahneye uğrattılar. İktisadî ve mal tekmlmzn önüne geçtiler..." (Tarih IV, 1931) ifadelerini vurgulayan Mustafa Kemal (Atatürk), iktisad, mal, ticarî ve zira alanlarda çeşitli reform hareketlerine girişmiştir. Buna bağlı olarak alınan dikim ve ekim ıslah tedbirleri meyanında 1924 yılında Gaziantep'te de bir fıstık fidanlığı vücuda getirilmiştir (Tarih IV, 1931). Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Hkmeti, Cumhuriyetin ilânından itibaren Gaziantep'teki yapılandırmayı daha planlı, programlı ve hızlı bir şekilde uygulamaya koymuştur. Bu bağlamda, savaş esnasında ürünü zarar gören "Gaziyantb'ın Evlek köyünün mlteziminden alınacak parada indirim yapılmış" (B.C.A., Tarih : 14.4.1924, Sayı. 6/1643, Fon Kodu: 030. 11.1.0, Yer No: 4.1 1.16) ve Cumhuriyet döneminde ilk defa "hükmi şahsiyete" sahip bir meslek kuruluş hüviyetini kazanan Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odasının (GTSO) (Pekdoğan, 1999) yasal temeli, 22 Nisan 1341 (22 Nisan 1925) tarihinde, bulunduğu yörenin ticarî ve sanayi faaliyetlerini düzenlemek ve diğer çevrelerle işbirliği ve iletişim kurmak üzere, Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan 655 sayılı "Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu" ile atılmıştır. 2 Mayıs 1341 (2 Mayıs 1925) tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak uygulanmaya başlayan 655 sayılı ve on iki maddeden ibaret "Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ile tüccar ve sanayicilerin odalara kayıt olmaları mecburi hale getirilmiştir.

Söz konusu kanunda yer alan hükümler, başta GTSO olmak üzere Türkiye'deki tüm Ticaret ve Sanayi Odalarına yeni bir yapılanma getirmiş ve bu kanundan itibaren Odalar, yurt ekonomisine çok daha tutarlı bir katkı sağlamışlardır. Kanunun yürürlüğe girmesinden bir hafta sonra, "Ticret Veklet-i

Celilesi'nden gelen 10 Mayıs 341 (10.05.1925) tarihli tezkirede, Gaziantâb İktisat Müdüriyeti ile Ticaret Odası'nın ikameti için, Gaziantâb kasabasının eski Hükümet Dairesi karşısında Sahakyan Hanı (Söylemez Pasajı'nın karşısındaki mıntıka) adlı mezkûr binanın resmi daire olarak bedelsiz, mezkûr Müdüriyete tahsisi, Bakanlar Kurulu'nun 24 Haziran 1925 tarihli toplantısında kabul edilmiştir. (B.C.A., Tarih : 24.6.1925, sayı: 2166, Dosya: 133-56 Fon Kodu. 030. 18. 1.19 Yer No: 14.41.18.)

Bir yandan Ticaret ve Sanayi Odası "hükmi şahsiyet"e kavuşurken bir yandan da Gaziantep'te kurumsal düzeyde bazı ekonomik düzenlemelerin yapıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda, Bakanlar Kurulu'nun 29.4.1925 tarihindeki kararıyla (B.C.A., Tarih: 29. 4. 1925, sayı: 1833, Dosya: 180-62, Fon Kodu. 030.18. LI, Yer No: 13.25.7), "Gaziantep Konserve ve Mamulât-ı Ziraiyye T.A.Ş."nin, 14.6.1925 tarihindeki kararıyla (B.C.A., Tarih: 14. 6.1925, sayı: 2102, Dosya: 184-35, Fon Kodu. 030.18. 1.1, Yer No: 14. 38. 14.) "Gaziantep Mensucat T.A.Ş."nin iç tüzükleri onaylanarak kurulmalarına müsaade edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından çok daha önceleri kurulmuş bulunan "Gaziantep Debağat Anonim Şirketi"nin iç tüzüğü değişikliği 6 Haziran 1925 tarihinde Ticaret Vekâleti tarafından bir tezkire ile Başvekâlet'den istenmiş ve bu teklif Bakanlar Kurulu'nun 14 Haziran 1925 tarihli toplantısında kabul edilmiştir. (B.C.A., B.K.K., (B.C.A. B.K.K., 14.6. 1925/21 13.).

Gaziantep'te kurumsal düzeyde yapılan bu ekonomik düzenlemeler kuşkusuz olumlu sonuçlar vermiş ve Milli Mücadele yıllarında büyük tahribat gören Gaziantep, 1923-1926 yılları arasında hızlı bir yükselme dönemine girmiştir (Eldem, 1970). Yapılan reformlar çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti, her mıntıka, Ticaret ve İktisat Müdürünün yönetiminde on mıntıkaya ayrılmıştır (Tarih IV, 1931). Bu bağlamda 1925 yılında kurulan Gaziantâb İktisat Mıntıkası, Gaziantâb, Malatya, Siirt, Urfa, Elazığ, Diyarbakir, Mardin ve Bitlis vilayetlerinden oluşmuştur. (Pekdoğan, 1998).

3. TİCARET VE TİCARET MEKÂNLARI

Gaziantep'in 1924 yılının ticaretine ilişkin bilgilerimiz sınırlıdır. Ticaret hayatında taşımının, kuşkusuz çok önemli bir yeri vardır. Bu bağlamda, Mart-Nisan 1924'te 1.000 kilo malın taşınmasının ortalama maliyeti şöyledir (Pavie, 1924):

Tablo 1: Mart-Nisan 1924

	Deve ile/krş	Arabalarla (at arabası)/krş	Otomobil (kamyon)/krş
Halep-Kilis	400	425	750
Halep-Ayntâb	725	750	1250
Kilis-Halep	375	375	750
Ayntâb-Halep	700	725	1200

Tablo 2: Mart-Nisan 1924'te Otomobille Personel Taşıma

	Yürüyerek (adam başına)/krş	Ford arabasıyla/krş
Halep-Kilis	150	600
Halep-Ayntâb	225	900
Kilis-Halep	125	550
Ayntâb-Halep	200	800

Bu dönemde üretilen en önemli türlerin başında, Scammonée (Mahmude otu) ve eczacılıkta (müşhil) olarak kullanılan Convolvulaceae (sarmaşıkçiller), Avrupa'ya gönderilmektedir. Bu türler, Ayntâb'da, yılda yaklaşık olarak 20.000 kilo, Nizip'te, yılda yaklaşık olarak 5.000 kilo üretilmektedir (Pavie, 1924).

Deri endüstrisi, Ayntâb'da oldukça yaygındır. Çoğunlukla Halep, Antakya, Maraş, Ayntâb'da tabaklanan deriler, Avrupa'ya gönderilip ayakkabı derisi olarak tekrar bu kentlere dönmesi ve bunun da ayakkabıcılık endüstrisi tarafından yaygın olarak tüketilmesi sıklıkla karşılaşılan bir durum olmuştur. Özellikle, yöreye özgü yapılan kırmızı deri ayakkabıları ve atıklarından yapılan nargile boruları, zikredilebilir. Kurutulmuş ve arsenikli kuzu derileri paketlenerek Suriye'ye, Mardin'e, Maraş'a, her balyada, 100-110 adet keçi derisi, 150 adet oğlak derisi olmak üzere, 2.000 balya kuzu derisi, 4.000 balya keçi derisi gönderilmiştir. Fiyatlar, deri başına, büyüklüğüne bağlı olarak belirlenir, bu da yaklaşık olarak 20 ile 30 kuruş arasındadır ki, kg başına 10 veya 15 Frank'a denk gelmektedir. Savaşın önce, iki kat fazla deri toplamak mümkündü ve değerleri kg başına 3 ila 4 Frank arasında değişiyordu. Kuşkusuz,

deri endüstrisi, kente, önemli bir ekonomik girdi sağlamıştır (Pavie, 1924). Öbür yandan, Avusturya'ya 35.000 tuzlu bağırsak ihraç edilmifitir (Pavie, 1924).

Türk Ticaret Salnamesinde, Gaziantep'in ticarî hayatına ilişkin şu bilgiler yer almaktadır : *"Maalesef memleketimizin ticarî ve iktisadi vaziyet ve faaliyetleri hakkında esaslı hiç bir malumatımız yoktur. Türkiye'de muamelede bulunan ecnebler her vesile ile memleketimizi bizden daha iyi tanımaya çalışıyorlar. Hâlbuki ki daha büyük bir alaka ile merbut olduğumuz bu topraklarda biz derin bir lakaydi ile malulüz. İşte [Milli Türk Ticaret Birliği] bu lakaydımızı mümkün mertebe izale için ve memleketimizin ticarî hayat ve vaziyetini olduğu gibi tanıtmak maksadıyla bir [Türk Ticaret Salnamesi] neşrini teşvik eylemiş ve bu işi meydana getirmek üzere [İktisadî Tedkikat ve Neşriyat Anonim şirketi]'nin teşekkülünü temin etmiş ve şirketince hemen işe başlamıştır.Harbin arifesinde, henüz başlangıç olması dolayısıyla nüfusun miktarı ve ticarî alemin tam kadrosu teşekkül etmeden bu nüsha neşr edildiği için, bazı adresler hin-i neşre kadar da değişmiş olabilir. Bundan içtinab gayri kabildir"* (T.T.S., 1925 : "Birkaç Söz").

Coğrafi konumundan dolayı önemli ticaret yollarının kavşağında bulunan Gaziantep'te, tarih boyunca büyük bir ticarî potansiyel var olmuştur. Bir kentin ticarî hayatını gün işığına çıkarmak için, o kentteki ticarî mekânları, yani han, bedesten, arşı gibi mekânları belirlemek gerekmektedir. Bu bağlamda, kentin ticarî hayatının ayrılmaz parçası olan Belediye, Maârif, Buğday arasası, itci Ömer, Tütün, Kürkçü, Tuz, Gümüş Kastel, Emir Ali, Yüzükü, ekirdekli, İkipapulu, Millet, Müfti, Yeni, İlikli, Hışva, Hacı Ömer, Beyazzâde, Bayramoğlu, Hacı Bey, Kara Nazar ve Sâbûn hanları ile Arasa, Demirci, Küçük, Güceli, Buğday, Helvacı, ancı, Kapucu, Elmacı, Oturaklı, Harâd, Kazancı, Tuz ve Tüccar, pazarlarının varlığı, oldukça önemlidir.

1925 yılında, Kilis ve Halfeti adlı iki kaza, 171.079 nüfus, kazalarıyla birlikte 441 adet köye sahip olan Gaziantep, geniş bir araziye ve yoğun bir nüfusa sahiptir. Merkez kazaya Reşi, Hezik, ıkda-Kızık, Akçakoyun, Tebşar (Tılbaşar) ve Orul adıyla altı nahiyeye ilhak olmuştur. Aynı yılda 14.000 hane (harap olanlar dâhil) ve 82 mahalleye sahip olan Gaziantep'te bir hükümet konağı, ehlihalip zamanında inşa edilmiş bir kal'ası, kısmen harap bir askerî deposu, bir harap cephaneliği, bütün minareleri top ile yıkılmış 40 cami, 57 terk edilmiş ve kapalı mescid, 21 terk edilmiş medrese, 7 tekiye, 3 protestan, 1 katolik ve 1 Ermeni kilisesi, 1 Yahudi havrası, 2.299 dükkân, 4 bedesten, 26 han, 5 otel, 30 fırın, 2.210 alaca, bez ve aba tezgâhı, 45 kadar boya-hane, 6 sabun-hane ve debbağhane (hayvan derilerinin terbiye edildiği yer), 10 masura ile salhane, 11 değirmen mevcuttu. Yine 1925 yılında merkezde, belediyeye ait 50 yataklı, Amerikalılara ait 150 yataklı birer hasta hane, Kilis'te belediyeye ait 20 yataklı ve vekâletler bütçesinin bütününe ait bir dispanser 1924 yılı bütçesiyle kurulmuştur (Yargıcı, 1926). Adresler Tablo 3'te sunulmuştur (T.T.S., 1340-1341/1924-1925: 481-482).

Tablo 3: Adresler

İplik: Hayyum Asiti- Kürkçü Hanı'nda.
Boya, Cam, Hırdavat: Kasab Ökkeşzâde Mehmed Alâeddin – Tüccar Pazarı'nda.
Sahtiyan ve Meşin: Fadlecî Hasan Hüseyin – İlikli Hanı'nda. Hacı Ulvîzâde şâkir – Emir Ali Hanı'nda. Kebkebzâde Mehmed Asım – Emir Ali Hanı'nda. Kebkebzâde Abdurrahman – Emir Ali Hanı'nda
Sâbûn: İncözâde Hüseyin – İlikli Hanı'nda. Daizâde Mahmud – Gümüş Kastel. Söylemezâde Abdulkadir – Gümüş Kastel; (Sâbûn imâli).
Attariye: Samanlızâde Hamdi- Duz Hanı'nda. Timurzâde Ökkeş – Kürkçü Hanı'nda.
Kumaş: Emin Mazlum – Mağazacı. Patpatzâde Nuri – Bedestân'da. Rikul Kohen – Kürkçü Hanı'nda. Yusuf şıvga – Kürkçü Hanı'nda.

Kantariye:

Mehmed Bedreddin ve ortağı Bahaeddin – Emir Ali Hanı'nda.
 Mahmud Bedri - Emir Ali Hanı'nda.
 Halil Cemil Saman – Duz Hanı'nda.
 Samanlızâde Hamdi - Duz Hanı'nda.
 Hacı Ulvîzâde Şâkir - Emir Ali Hanı'nda.
 Şeyh Mustafa Bakkal - Kürkçü Hanı'nda.
 Kadızâde Ali Aynî – Sâbûn Hanı'nda.
 Daizâde Naci ve Hacı Ahmed – Duz Hanı'nda.
 Bazarbaşızâde Nuri – Kürkçü Hanı'nda.
 Kebkebzâde Mehmed Asım – Emir Ali Hanı'nda.
 Kebkebzâde Abdürezzak – Emir Ali Hanı'nda.

Kantariye ve Komisyonculuk:

Ahmed ve Mehmed Ali Hariri - Emir Ali Hanı'nda.
 Abdülkerim Tâcüddin - Kürkçü Hanı'nda.
 Kapucuzâde Tevfik - Emir Ali Hanı'nda.
 Ta'vum Hokaz – İkipulu Han'da.
 Şâkir Semakiye – Duz Hanı'nda.
 Halil Hacı Mehmed Grivani - İkipulu Han'da.
 Karanlı Hacı Ömerzâde Hayri - Sâbûn Hanı'nda.
 Müftizâde Mehmed - İkipulu Han'da.

Komisyonculuk:

Kannecizâde Mustafa – Yeni Han

Koyun Tüccarı:

İncözâde Hüseyin – İlikli Hanı'nda.

1925 yılında, Anadolu'nun sanayi ve güzel şehirlerinden birisi olan Gaziâyntab, Haleb'in 132 kilometre (24 saat) kuzey doğusunda, Fırat nehrinin 60 kilometre batısındadır. Bağlık ve zeytinliklerle kaplı bir tepede bulunan şehir, Sacur nehriyle sulanan meyve bahçeleri ile bostanların ortasındadır.

Güzel ve yeni tarzda inşa olunmuş olarak etrafı bahçelerle çevrilidir. Şehrin kuzeyinde kadim bir sur kapısı ile eski bir şehrin harabeleri vardır. İskenderun limanı ile doğrudan doğruya bağlantılıdır. Şehrin 99.930 mülhakatı olan köylerin 49.507 nüfusu mevcuttur.

Vilayetin yüzölçümü, 6.543.000 dönüm olup bunun 4.000.000 işlenebilen arazi olmakla birlikte, ancak 2.500.000 dönümünde zirai işlemler yapılmaktadır. Tablo 4'te ürünler ve ekili alan bilgisi verilmiştir (T.T.S.1926: 550-551).

Tablo 4: Ziraat

	1340(1924)/dönüm	1341(1925)/dönüm
Arpa	1.705	3.000
Buğday	251.000	350.000
Pirinç	200	100
Çavdar	-	1000
Darı	35.000	49.000
Mahlut	-	3000
Mısır	37.000	41.000

Tablodaki veriler değerlendirildiğinde, işlenen arazi dönümlerinde önemli artışların olduğu görülmektedir.

İhracatı: Fıstık, ceviz, iç fıstık, iç ceviz, sadeyağ, kuru üzüm, zeytinyağı, pekmez, bal, sucuk, incir, tatlı, kösele, meşin, kırmızı sahtiyan, sarı sahtiyan, Avrupa'ya, Hisn-ı keyf tütününü, kilim Suriye ve Mısır'a, şal, dokuma, kuşak, sabun ve alaca da Maraş, Elbistan, Hisn-ı Mansur (Adıyaman), Urfa, Malatya, Birecik, Harput, Besni, Diyarbakır'a ihraç edilir. Transit olarak, cehri (Rhamnus petiolaris-boya bitkisi), kuzu ve keçi derileri, kozalak, koyun, afyon, mazi, haşhaş, palamut, elma, kitle ve armut

kısmen kasaba mıntıkasından, kısmen civar mıntıkalarından gelerek Avrupa'ya ve Suriye sevk ve ihraç olunur.

İthalatı: Karabiber, petrol, kahve, ay, Manchester ipi, şeker, iplik, işlenmiş darı, boya, demir, hırdavat, bakır, kalay, cam, attariyedir (T.T.S.1926: 550-551). Vilâyetin 1925 senesine ait genel geliri 123.317 ve belediye geliri de 78.874 adet liradır (T.C.D.S, 1926: 690-694). Tablo 5'te ise 1925 yılında elde edilen ürünler gösterilmiştir (T.T.S. 1926: 550-551).

Tablo 5: 1925 Yılında Elde Edilen Ürünler

Ürün	Elde edilen yıllık ürün/kg	İhraç edildiği yer	İhraç edilen miktar/kg
Arpa	16.000.000	Batı Anadolu ve Suriye	370.000
Buğday	17.500.000	Batı Anadolu ve Suriye	1.650.000
Mısır	9.000.000	Avrupa ve Amerika	1.290.000
Cilban	8.000.000	Batı Anadolu ve Suriye	96.000
Mercimek	500.000	Batı Anadolu ve Suriye	88.000
Nohut	500.000	Batı Anadolu ve Suriye	89.000
Maş	100.000		
Burçak	8.000.000		
Patates	300.000		
şalgam	100.000		
Pamuk	350.000	Batı Anadolu ve Suriye	300.000
Susam	500.000	Batı Anadolu ve Suriye	7.500
Akdarı	8.000		
Fülfül	40.000		
Ham kendir	390.000	Batı Anadolu ve Suriye	300.000
Tütün	140.7000	Mısır	64.000
İncir	350.000	Suriye	200.000
Fıstık	1.500.000		
Pekmez	8.627.812	Mısır ve Avrupa	4.627.812
Patlıcan	24.000.000 adet	Amerika	2.000.000 adet

1926 yılında, Gaziantep vilâyeti, Kilis ve Halfeti kazalarından müteşekkil olup kuzeyi, Maraş ve Malatya, batısı, Adana vilâyetleriyle kısmen Suriye, güneyi, Suriye ve Urfa'nın Birecik havalisi, doğusu, Urfa'nın Suruç mıntıkasıyla sınırlanmış olup on dört nahiye beş yüz kırk köy bulunmaktadır. Bunlardan iki yüz köyden mürekkep yedi nahiyesi merkez vilayete, yüz altmış beş köyden mürekkep üç nahiyesi Kilis ve dört nahiyeden mürekkep yüz yetmiş beş köyü Halfeti kazalarına bağlıdır. Genel itibariyle vilâyet merkezinin güney ve güney doğusu, Kilis kazasının doğu ve Halfeti kazasının kuzey ve kuzey doğu tarafları, ziraata daha fazla elverişlidir. Bu kısımlarda ortalama olarak bire on beş ile yirmi hasılat alınmaktadır. Diğer kısımlar ise bağlık bahçelik ve zeytin ağaçlarıyla kaplı olduğu gibi ormanlık olan mahaller de bulunmaktadır. (T.T.S.1926: 550-551).

Antep şehrine yirmi kilometre mesafede Sof, Sakal Tutan, kara Keili dağlarıyla Halfeti'nin Karadağ ve Kilis'in Kürt ve Musa Beyli dağları vilâyetin sayılabilecek dağlarından. Memleketin iklimi pek mutedildir. Havası sağlam, doğal manzarası son derece güzel, mahalleleri gayet boldur. Bu iklimde mevsimi erbaa bütün hükmünü icrâ etmektedir. Her nevi hububât yetiştiği gibi meyve bâhusus zeytin, fıstık, pekmezcilik olduğua ilerlemiştir. Bugünkü nüfusa nazaran 43.385 erkek, 47.215 kadın olmak üzere 90.600, merkez vilâyette 20.248 erkek, 18.394 kadın olmak üzere 38.432, Kilis kazasında 19.070 erkek, 20.400 kadın olmak üzere 39.470 nüfus Halfeti'de bulunmaktadır (T. C. D. S., 1926-1927: 948-961).

1923-1926 dönemi hızlı bir düzelme dönemidir (Eldem, 1970; Tezel, 1986). 1926 yılının en önemli gelişmesi, Gaziantep iktisad mıntıkasının, iktisadi ihtiyaçlarını tespit ve bu ihtiyaçların temini çarelerini takdir için iktisad müdürü Vasıf Bey tarafından Gaziantep'te 25 Ağustos 1926 Çarşamba günü saat 15:00'te "Gaziantep İktisad Mıntıkası Kongresi'nin gerçekleştirilmesidir (Pekdoğan, 1998).

Gaziantep (Gaziantep) İktisad Mıntıkası Kongresi'nde mıntıkanın ticari hayatının ulusal ve uluslararası boyutu ele alınarak bu hususda alınacak önlemler belirlenmiştir. Eldeki verilere göre, Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'da ilk iktisad kongresi olması bakımından da oldukça önemlidir ve alınan kararlar bölgeye birçok ekonomik girdi sağlamıştır.

Gaziantep, tarihin hemen her döneminde olduğu gibi, 1926'da da Güneydoğu Anadolu'da başat şehir olma özelliğini sürdürmüş ve adeta bölgenin ekonomik beyni olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1934 yılında söylediği "burası bir insanlık gölü olacaktır" sözünün ilk nüvesi 1926 yılında "Gaziantep İktisad Mıntıkası Kongresi" ile gerçekleşmiştir.

Bu bağlamda, kentte, tarım ve ticaret alanlarında çok önemli gelişmeler gerçekleştirilmiştir. Ziraat yapılan arazi: Vilayetin ziraat yapılan arazisi 4.000.000 dönümdür. Bu arazi dâhilinde elde edilen ürünler, 800.000 dönümde buğday, 500.000 dönümde arpa, 500.000 dönümde burçak, 15.000 dönümde küşne, 20.000 dönümde akdarı, 10.000 dönümde mısır, 30.000 dönümde nohut, 80.000 dönümde mercimektir.

Evcil Hayvanlar: Gaziantep vilayetinde 157.696 adet koyun ile 27.122 adet muhtelif evcil hayvan vardır. Tablo 6'da vilayet dâhilinde kuvve-i muharrike ile işleyen un fabrikaları verilmiştir (T.C.D.S., 1927: 952).

Tablo 6: Vilayet Dâhilinde Kuvve-İ Muharrike İle İşleyen Un Fabrikaları

Bulunduğu Mahall	Gaziantep	Kilis	Halfeti	Yekûn
Fabrikanın Adedi	4	5	0	9
Yevmiye Kuvve-i istihsaliyesi	11	13	0	24
Ne ile müteharrik bulunduğu	Kömürle	Kömürle	0	0
Motorunun Kuvveti	115	117	0	232
Yevmiye İstihdam Eylediği	20	25	0	45
Amelelerin Sayısı				

Tablo 7'de ise tezgahların miktarı sunulmuştur (T.C.D.S., 1927: 952).

Tablo 7: Tezgâhların Miktarı

Bulunduğu Mahall	Gaziantep	Kilis	Halfeti	Yekûn
Alaca Adedi	500	20	50	570
Bez Adedi	250	20	25	295
Kâyım(Kilim)Adedi	50	4	0	54
Aba Adedi	100	3	0	103
Kıl Dokuma Adedi	0	4	0	4
Yekûn:	900	51	75	1026

Bankalar ve şirketler ise Tablo 8'de verilmiştir (T.C.D.S., 1927: 952).

Tablo 8: Bankalar ve Şirketler

Ziraat Bankası. Aded	Osmanlı Bankası. Aded	Türk Anonim Şirketi		Enebi Anonim Şirketi		Bulunduğu Mahall
		Mensûcât. Sermayesi Lira	Konserve. Sermayesi Lira	Ford acentası. Aded	Singer dikiş şubesi Aded	

1	1	100.000	30.000	1	1	Gaziantep
1	0	0	0	0	0	Kilis
1	0	0	0	0	0	Halfeti
3	1	100.000	30.000	1	1	Yekn

Gaziantep'te yalnız dört adet un fabrikası vardır. Mensucat fabrikasının şirketi teşekkül etmiş ve binasının temeli yapılmamıştır. Mntıkada en mühim sanayi sırasında, tezghlarla, debgt (sepicilik, hayvan derilerini terbiye etmek zanaatı) vardır. Alacacılık evvelce pek gelişmiş iken günden güne gerilemektedir.

ulhalar: Yerli iplikten yerli bez dokurlar. 150 tezghları vardır. İpliğini kadınlar eğirir yevmiye bin metre mal çıkarırlar Antep ve havalisinde sarf olunur.

Kilimciler: Adana ve Avrupa ipliği ile koyunyn ve keçi kılı kullanır, 200 tezghları vardır. Bunlarda iki yüz kalfa ve bir o kadar da çırak çalışır. Yn ve kıl iplerini kadınlar eğirir. Bunu eğirmek için beş yüz kadın ve atmak için 200 amele çalışır. Yevmiye 0.86 arzında bin metre kilim çıkar. Adana. İzmir ve İstanbul'a sevk edilir.

Alacacılar: Karyola takımları, elbiselik kumaş, poplin, pamuk, hamam takımı, sadakor vesaire çıkarırlar. 300 tezghları vardır. Bundan 250 tezgh pamuk alaca işleri ve yevmiye 55.000 metre mal çıkarır. 50 tezgh da diğerlerini işler ve yevmiye 300 metre mal çıkarır mahallinde sırf ve Anadolu'ya sevk olunur.

Jakarcılar: 20 tezghtır. 120 metre günün şalı çıkarır mahallinde sırf ve Anadolu'ya sevk olunur.

Abacılar: 40 tezghtır. Yevmiye 40 adet aba çıkarır. Mahallinde sırf ve Anadolu'ya sevk olunur.

Debağat: 16 tabakhane vardır bunlarda 300 usta ve amele çalışır. Senev 50 bin deri işlenir. Bedeli yüz bin lira tutar. Bunun nısfı Antep'te sarf olunur. On bin liralık kadarını Mısır ve Tunus'a mtebakisi Suriye ve İstanbul'a sevk edilir.

Gaziantep'te Ziraat ve Osmanlı Bankalarının birer şubesi vardır. Teşekkül edip de henüz faaliyete başlamayan (Gaziantep Mensucat Anonim şirketi)'nden başka belli başlı bir de Konserve Anonim şirketi var ise de bu da henüz icrai faaliyete başlamamıştır (T. C. D. S., 1926-1927: 948-961).

1926-1927 Malûl Gaziler Ticaret Sâlnâmesi'ne göre, Gaziantep Vilyeti, merkez kazasıyla Halfeti ve Kilis kazalarından müteşekkil olup genel nüfusu, 79.131'dir. Yüzölçümü, 6.543.000 dönümdür. Vilâyet dâhilinde beş adet un fabrikası, dört sbnhne, bir pamuk, bir torna fabrikası ve Kilis Kazsı'nda beş adet un fabrikasıyla bir sabunhane mevcuttur. Vilyette ziraat yapılan arazi miktarı dört milyon dönüm miktarına balığ olmakta ise de ancak 2,5 milyon dönümü işlenebilmektedir. (T.C.M.G.T.S. 1927: 655). Gaziantep vilayeti ilanları Tablo 9'da sunulmuştur (T.C.M.G.T.S. 1927: 1252).

Tablo 9: Gaziantep Vilayeti İlanları

Bezzacı:

İbrahim Kohen – Gaziler Câddesi'nde.
Elmacızade Mehmed şakir - Bedestân'da.
İmamzade Cemal – Kürkçü Hanı'nda.
İnczade Mehmed – Kürkçü Hanı'nda.
Hacı Paşa oğlu Mustafa – Eskici Pazarı'nda.
Hacı oğlu İbrahim – Hamidiye Hanı'nda.
şaban Yakub Kohen – Bedestân'da.
Kürt İbrahim – Fışk-ı Kastel civarında.
Yakub Ebud Kohen ve şemsud oğlu Davud.

Tuhafiyeci:

Hoca Ferid Karlızade şefik ve Nuri – Gaziler Câddesi'nde.
Abdulvahab oğlu Münir – Balıklı Câddesi.
Kethdazade Abdulsamed – Gaziler Câddesi'nde.
Mehmedzade Abdulkirim Trkistani – Gaziler Câddesi'nde.
Maraşlı Mehmed şekib – Gaziler Câddesi'nde.
Mftizade Bekir Seyfi ve Ahmed Muhtar – Gaziler Câddesi'nde.

Hırdavatı:

Çekdelizâde Zekeriya – Kunduracı Pazarı'nda.
Şemirzâde - Kunduracı Pazarı'nda.

Zahireci:

Battal Beyzâde Mehmed Battal – Tarla-yı Atık.
Kethüdazâde Ömer – Cami' civarında.
Mehmed Lütfi.
Mısdizâde Nuri – Tecni mahallesinde.
Müftizâde Hüseyin oğlu Mehmed Raif – Hamidiye Hanı'nda.
Mela Ali evlâdları – Hamidiye Hanı'nda.
Müezzinzâde Bey – Buğday arasasında.

Sâbûn İmalât-hânesi:

İncözâde Hüseyin – İpekli Sâbûn Hanı'nda.
Daizâde Mahmud – Kümenkastı ve Nergis Han.
Söylemezzâde Abdulkadir – Eskisaray Câddesi.
Mehmed Said Hacı Kadir Bakkal – Eskisaray Câddesi.

Sarraf:

Ecrizâde Mehmed Sakıb – Kastel civarında.
Bitlisli Sayad oğlu Kasım – Pazarı'nda.
Türkistanlı Müderris Mehmed Said – Kuyumcu Çarşısı'nda.
Çayırağasızâde Fazlı – Tuz Pazarı'nda.
Hacı Halilzâde Hacı Ökkele – Kürkçü Han civarında.
Hacı İszâde Bahaeddin – Cami'-i İkibölük.
Hacı Halid ve Mahdumı – Pazaryeri'nde.
Halman oğlu Bekir – Pazaryeri'nde.
Mayır Tuti – Gaziler Câddesi.
Yüzbaşızâde Hacı Ömer Efendi Mahdumları – Gaziler Câddesi.

Dökmecilik:

Kocazâde Ragıb ve Ahmed biraderler – Eskisaray Câddesi.

Attar:

İsrail oğlu Harun – Demirci Pazarı'nda.
Evliyâzâde Mehmed Tahir – Tuz Pazarı'nda.
Tokatlızâde Mehmed Ali ve şeriki – Tuz Pazarı'nda.
Hacı Yusufzâde Abduh – Kürkçü Han civarında.
Hacı İszâde Sakıb ve şürekâsı Osman – Kastel civarında.
Hacı İszâde Mehmed Fehmi – Arasada dükkân.

Fıstık Tüccarı:

Kebkebzâde Asım ve Hacı Ulvîzâde Arif – Karatarla.
Kilislioğlu Yahya – Karatarla.

Koyun Tüccarı:

İncözâde Ali – Bostancı Mahallesi'nde.
Kasab Sıhhatlızâde Mehmed Tahir – Zencâr Pazarı'nda.
Kebabcı İbrahim Halil – Sırrı Efendi sokağında.

Kuyumcu:

Mehmed Sırrı – Gaziler Câddesi'nde.

Kitabçı:

Kitapçı Hacı Mehmedzâde Mehmed Raif – Gaziler kitap-hânesinde.

Köseleci:

Molla Arabzâde Tahir – İkikapulu Han'da.

Manifaturacı:

İbrahim İshak Dış – Kürkçü Hanı'nda.
İshak ve Hayyim İshak Ubadi – İkikapulu Han Câddesi.
Evliyâzâde Tefik Doğan - Bedestân'da.
Cera Kohen – Kürkçü Hanı'nda.
Çeletcizâde Ali Zeynel – Gaziler Câddesi'nde.
Hacı Osmanzâde Mehmed Nuri – Gaziler Câddesi'nde.
Hacı Ulvîzâde Mehmed Ali – Gaziler Câddesi'nde.
Hacı Musazâde Şeyh Mehmed ve şürekâsı – Gaziler Hızır Müstel civarında.
Hasan Fuad biraderler – Gaziler Câddesi'nde.
Hallaçzâde İbrahim Halil ve şeriki Süleyman – Gaziler bedestânda.
Mütevellizâde Abdülhamîd – Bedestânda.
Mehmed Ali – Şehid Câddesi'nde.
Mazhar Efendizâde Şevket – Bedestânda.
Mela Arabzâde Mehmed ve Berber Abduh – Bedestânda.
Mumcuzâde Mehmed oğlu Abdulkadir – Bedestânda.
Nesim Teftelli – Kürkçü Hanı'nda.
Körl Şaşı [Kör Şaşı?] – Kürkçü Hanı'nda.
Yüncüzâde Mehmed Şükri – Bedestânda.

Tablo 10’da 1927 yılında faaliyet gösterilen Gaziantep ticarî meslek dalları verilmiştir (B.T.S.), 1928: 525-1575).

Tablo 10: Gaziantep’teki Ticarî Meslek Dalları

Meslek Dalları	Adet
Eskiciler	34
Ekmekiler	38
İp tacirleri	4
Bakır tacirleri	7
Bezzazlâr	39
Bakkallar	157
Perukârlar	27
Tuhafiyeciler	6
Terziler	11
Camcı ve canbazlar	2
Hancılar	6
Haffâfilar	19
Debbağlar	38
Doğramacılar	15
Doktorlar	4
Ressamlar ve züccacıyeler	2
Saatilar	4
Saraçlar	7
Sarraflar	10
Samancılar	6
Taşilar	1
Tuzcular	3
Kunduracılar	71
Kuyumcular	4
Kahvehane ve kıraathaneler	38
Lokantacılar	35
Manifaturacılar	29
Nalbantlar	13
Yapağı ve yün tacirleri	26

Yukarıdaki tablo değerlendirildiğinde, Gaziantep’te mevcut olan 29 ticarî meslek dalı içinde, birinci sırada bakkallar, ikinci sırada kunduracılar, üçüncü sırada bezzazlar ve takiben debbağlar ile ekmekiler yer almaktadır. Bu, şehirde ticaret hayatının hızlı bir şekilde canlandığını göstermektedir.

4. SONUÇ

Sonuç olarak Gaziantep Müdafası, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğinde yapılan Millî Mücadele programının gereği, Güney Cephesinin ayrılmaz bir parçası olarak gerçekleşmiştir. Nitekim T.B.M.M. Hükümeti, işgal sonunda 3/2’si yıkılan ve 10.000’nin üzerinde şehit veren Gaziantep’a, sürekli her şekilde her yardımı yapmış ve şehir için özel bir yasa yürürlüğe koymuştur. Ayntâblılar, yekvücut olarak Mustafa Kemal’in yanında yer almışlar, işgalcilere karşı eşsiz bir kahramanlık ve bağımsızlık mücadelesi vermişlerdir. Hükümet, cumhuriyetin ilânından sonra da kentin kalkınması için gerekli sosyo-ekonomik politikaları uygulamıştır. Kurumlarda gerçekleştirilen ekonomik yaptırımlar, şehrin gönençli bir hale gelmesini sağlamış; sağlık, sosyal hayat ve eğitime ilişkin gerçekleştirilen uygulamalar şehirdeki hayat seviyesini yükseltmiştir.

Etik Beyan: Bu çalışmada “Etik Kurul” izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the “Ethics Committee” was used.

KAYNAKÇA

Arşiv Vesikaları.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (B.C.A.).

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA).

Basılı Eserler.

Celâl-zâde, *Tabakât*, vr. 17a.

Chèref – ou'ddine. (1868). *Chèref – Nâmeḥ ou Fastes de la Nation Kourde*, Tome I, première partie, St. Pétersbourg.

Darkot, B. - D, H. (1993). “Ayntâb”, *İslâm Ansiklopedisi (İA)*, C.2., İstanbul.

Eldem, V. (1970). *Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tedkik*, Ankara.

Geniş, Ş. (2009). Gaziantep Kırsalında Sanayileşme Ve Toplumsal Değişim: Dülük Köyü Örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1).

Gibb, H. A. R. M. A. (1932). *The Damascus Chronicle of the Crusades Extracted and Translated From The Chronicle of Ibn Al-Qalanisi*, London.

Güzelbey, C. C. (1984). Gaziantep'te Türk Topluluklarının Adlarını Taşıyan Yerler, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 11-13 Eylül.

Honigmann, E. (1970). *Bizans Devletinin Doğu Sınırı*, trc, Fikret Işıltan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Işıltan, F. (1960). *Urfa Bölgesi Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Kinneir, J. M. (1818). *Journey Through Asia Minor, Armenia, and Koordistan*, London: John Murray, Albemarle-Street.

Canard, M. “Ayntâb”, *Encyclopedia of İslam*, 2nd edition, I.

Necdet S. (1983). *Gaziantep'de Yer Adları ve Türk Boyları, Türk Aşiretleri Türk Oymakları*, İstanbul.

Özdeğer, H. “Gaziantep”, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XIII.

Özdeğer, H. (1988). *Onaltıncı Asırda Ayntâb Livâsı*, I, İstanbul.

Özlü, Z. (1999). *Gaziantep'in 120 No'lu Şer'îye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Pavie, M. C. (1924). *Etat d'Alep. Renseignements agricoles*, Alep.

Pekdoğan, C. (1998). “Gaziantep İktisad Müntikası Kongresi”, *Meslek Hayatının 25. Yılında Prof. Dr. Abdulhalûk M. Çay Armağanı*, C. II, Ankara.

Pekdoğan, C. (1999). *Gaziantep Ticaret Odası'nın 100 Yılı 1898-1998*, Gaziantep.

Resmi Gazete, 2 Mayıs 1341 (2 Mayıs 1925).

Sak, İ. (2003). *19 Numaralı Gaziantep Şer'îye Sicili'ne Göre Mülk Satışları (1647-1648)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Sıhhiye ve Muâvenet-i İctimâiyye Müdürü : [Dr. Süleyman Faik Yargıcı], (1926). *Türkiye'nin Sıhhi ve İctimâî Coğrafyası Gaziantep Vilayeti*, Türkiye Cumhuriyeti Sıhhiye ve Muâvenet-i İctimâiyye Neşriyâtından: 24, Hilâl Matbaası, İstanbul.

Sertoğlu, M. (Hazırlayan). (1992). *Sofyalı Ali Çavuş Kanunnamesi*, İstanbul.

Sümer, F. (1980). *Oğuzlar, (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, İstanbul.

Tezel, Y. (1986). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Târîhi*, 2.bs., Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. (2011). *Şam Livâsı Mufassal Tahrîr Defteri (942/1535) I*, Yayın Nu: 118, Ankara.

Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti, *Tarih IV*. (1931). [Ankara], Maârif Vekâleti.

Türk Ticaret Sâlnâmesi, Birinci Sene, 340/341 (1924-1925) Nüshası, İktisâdî Tedkikât, Neşriyât ve Muamelât Türk Anonim Şirketi, Matbaa-i Ebuziya, İstanbul. (T.T.S.).

Türk Ticaret Sâlnâmesi, İkinci Sene, 1926/1927 Nüshası. (1926). İktisâdî Tedkikât, Neşriyât ve Muamelât Türk Anonim Şirketi, Bâb-ı alî Ebussuud Caddesi, Halk Matbaası, (T.T.S.1926).

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sâlnâmesi, (1926). İstanbul. (T.C.D.S.).

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi, Matbuat Müdüriyeti Umumiyesi, İstanbul, 1926-1927.

Türkiye Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti Merkez-i Umumisi Tarafından 1339 Senesi Hilâl Ahmer Meclis-i Umumisi'ne Takdim Edilen (1335-1338) Dört Senelik Devreye Ait Rapor, [İstanbul], Ahmet İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi.

Türkiye'nin Sıhî ve İctimâî Coğrafyası Gaziantep Vilayeti (1926), İstanbul,

Türkiye Cumhuriyeti Malûl Gaziler Ticaret Sâlnâmesi 1927 (T.C.M.G.T.S.), Sahib ve Naşiri İsmail Hakkı ve Şürekâsı, Malûl Gaziler Neşriyat Şirketi, İstanbul 1927.

Türkiye Cumhuriyeti Malûl Gaziler Büyük Ticaret Salnamesi. (1928) İstanbul. (B.T.S.).

[Yargıcı, Dr. Süleyman Faik]. Sıhhiye ve Muâvenet-i İctimâiyye Müdürü. (1926). *Türkiye'nin Sıhî ve İctimâî Coğrafyası Gaziantep Vilayeti*, Türkiye Cumhuriyeti Sıhhiye ve Muâvenet-i İctimâiyye Neşriyatından: 24, Hilâl Matbaası, İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi, (1982). C. 4., Anadolu Yayıncılık, İstanbul.